ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Δύο διακεκριμένοι καθηγητές Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικής παρουσιάζουν, με απλά και κατανοητά παραδείγματα, έναν πολύτιμο οδηγό σκέψης, συμπεριφοράς, προετοιμασίας και καθοδήγησης αναλύοντας επί της ουσίας την αντιπαράθεση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας

Στο βιβλίο μας **Η Τέχνη της Στρατηγικής** (Αθήνα, εκδόσεις Δίαυλος, 2021), προσπαθήσαμε να συμπυκνώσουμε την ουσία της στρατηγικής σε πενήντα κανόνες, χρησιμοποιώντας παραδείγματα από τον πόλεμο, τη διπλωματία, την εσωτερική πολιτική, τις επιχειρήσεις, τον αθλητισμό και την καθημερινή ζωή. Στο παρόν πόνημα θα προσπαθήσουμε να δούμε πώς αυτοί οι κανόνες εφαρμόζονται στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Κατ' αυτόν τον τρόπο, φιλοδοξούμε να πετύχουμε δύο σκοπούς. Αφενός, να παρουσιάσουμε συνοπτικά το «λογισμικό» της στρατηγικής. Αφετέρου, να αναλύσουμε στρατηγικά την ελληνοτουρκική αντιπαράθεση.

ΤΩΝ **ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΛΑΤΙΑ** ΚΑΙ **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΥ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ **ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΕΛΕΚΑΣ**

50 ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ
ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

«Η έξοδος του Μεσολογγίου». Ελαιογραφία του Θεόδωρου Βρυζάκη (Εθνική Πινακοθήκη Αθηνών)

Στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, έχει ενίοτε παρατηρηθεί σοβαρή ανισορροπία ποιότητας ελλήνων και τούρκων ηγετών. Δυστυχώς, όταν εμφανίζεται τέτοια ανισορροπία, σπανίως είναι υπέρ της Ελλάδας. Η μοναδική ίσως εξαίρεση ήταν ο Α' Βαλκανικός Πόλεμος

ΚΑΝΟΝΑΣ 1

Η στρατηγική είναι αναλλοίωτη και οικουμενική

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ – η σύζευξη μέσων και σκοπών ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης – είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης ζωής. Όλοι και όλες κάνουμε στρατηγική, συχνά σε καθημερινή βάση. Αντίστοιχα, στη διεθνή πολιτική κάθε έθνος και κάθε κράτος (όπου αυτές οι δύο έννοιες δεν ταυτίζονται) έχει τη δική του στρατηγική παράδοση.

Οι σύγχρονοι έλληνες στρατηγικοί σχεδιαστές είναι σε θέση να αντλήσουν από πολλές πτυχές της στρατηγικής παράδοσης του ελληνικού έθνους. Η Σπάρτη, η Αθήνα, η Μακεδονία, το Βυζάντιο, οι κλεφταρματολοί, η Ελλάδα του πρώτου μισού του 20ού αιώνα, αποτελούν αξιόπιστες πηγές έμπνευσης. Αντίστοιχα όμως ισχύουν και για τους τούρκους σχεδιαστές στρατηγικής, οι οποίοι είναι κι αυτοί συνεχιστές μιας μακραίωνης στρατηγικής παράδοσης. Για την ακρίβεια, η τουρκική στρατηγική παράδοση παρουσιάζει δύο χαρακτηριστικά που θα πρέπει να προσέξουμε. Πρώτον, έχει υπάρξει πολύ επιτυχημένη διαχρονικά. Δεύτερον, παρότι η ελληνική στρατηγική παράδοση έχει μεγαλύτερη ιστορία, έχει επανειλημμένα διακοπεί. Αντίθετα, η τουρκική στρατηγική παράδοση εκτείνεται σχεδόν αδιάλειπτα από τον 14ο, αν όχι από τον 11ο αιώνα.

ΚΑΝΟΝΑΣ 2

Η στρατηγική μπορεί να κάνει τη διαφορά ανάμεσα στη νίκη και στην ήττα

ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ στρατηγική, ο Δαβίδ μπορεί να νικήσει τον Γολιάθ. Αντίστοιχα ο Γολιάθ, παρότι εκκινούσε από πλεονεκτική θέση, δεν μπήκε στον κόπο να σχεδιάσει μια στρατηγική που θα μετέτρεπε το πλεονέκτημά του σε νίκη.

Στη νεότερη ιστορία, με δεδομένη την υπεροπλία των Τούρκων, οι Έλληνες αναγκαστικά ήταν υποχρεωμένοι, όφειλαν, να στηριχτούν σε υπέρτερη στρατηγική. Οι μεγάλες επιτυχίες που σημειώθηκαν κατά τα πρώτα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης (μέχρι οι επαναστατημένοι Έλληνες να εφησυχάσουν και να επιδοθούν στο εθνικό σπορ του διχασμού) οφείλονταν στον ελληνικό στρατηγικό σχεδιασμό: εκτεταμένη προετοιμασία εκ μέρους της Φιλικής Εταιρείας· εκμετάλλευση του τουρκοπερσικού πολέμου και του αποσχιστικού κινήματος του Αλή Πασά· κατανόηση της στρατηγικής σημασίας του θαλάσσιου ελέγχου στο Αιγαίο, και της κατάληψης της Τριπολιτσάς στην Πελοπόννησο. Ο Α' Βαλκανικός Πόλεμος επίσης κερδήθηκε χάρη σε υψηλού επιπέδου ελληνική στρατηγική: καλλιέργεια δεσμών με Βρετανία και Γαλλία· έγκαιρη ελληνική συμμετοχή στη Βαλκανική Συμμαχία· επένδυση σε ναυτικούς εξοπλισμούς προκειμένου να αποκτηθεί ο ζωτικής σημασίας έλεγχος του Αιγαίου· κινητοποίηση και άρτια εκπαίδευση ενός ισχυρού αριθμητικά στρατού.

ΚΑΝΟΝΑΣ 3

Δεν υπάρχουν τυφλοσούρτες στη στρατηγική

ΣΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ δεν υπάρχουν αναλλοίωτες συνταγές νίκης. Βραχυπρόθεσμα ένα οπλικό σύστημα ή ένας τρόπος ενέργειας μπορεί να αποδειχθούν πολύ αποτελεσματικά, αλλά οι αντίπαλοι προσαρμόζονται στις εξελίξεις.

Στον 19ο αιώνα, η Ελλάδα νόμισε ότι βρήκε την αναλλοίωτη συνταγή νίκης επί της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας: θα ξεκινούσε ανταρτοπόλεμο εναντίον των Οθωμανών με σκοπό την απελευθέρωση υπόδουλων Ελλήνων, και αργά ή γρήγορα οι Μεγάλες Δυνάμεις θα φιλοτιμούνταν να επέμβουν υπέρ της ελληνικής πλευράς κατά το πρότυπο της Ναυμαχίας του Ναβαρίνου (1827). Όμως το Ναβαρίνο ουδέποτε επαναλήφθηκε. Τελικά, ο πόλεμος του 1897 κατέδειξε ότι έπρεπε να βρεθεί κάποια καλύτερη στρατηγική.

Αντίστοιχα φαίνεται ότι ισχύουν για την Τουρκία. Μετά την πετυχημένη για την Αγκυρα έκβαση της κρίσης των Ιμίων (1996), οι Τούρκοι μάλλον θεώρησαν ότι μπορούν να πετυχαίνουν ελληνικές υποχωρήσεις μέσω της δημιουργίας ελληνοτουρκικών κρίσεων. Ωστόσο, αν κρίνουμε από την αποτυχία των Τούρκων να καταγράψουν το οποιοδήποτε όφελος από τη συμπεριφορά τους το καλοκαίρι του 2020, η Ελλάδα φαίνεται ότι έχει πλέον βρει τρόπο να αντιμετωπίζει αυτή την τουρκική στρατηγική.

ΚΑΝΟΝΑΣ 4

Ο παράγοντας χρόνος επενεργεί σε όλα τα επίπεδα της στρατηγικής

Ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΧΡΟΝΟΣ επηρεάζει με πάμπολλους τρόπους τη στρατηγική. Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης αποδείχθηκε δεξιοτέχνης στη χρήση του χρόνου όταν αντιμετώπιζε τον Ιμπραήμ, παρατείνοντας χρονικά τις επιχειρήσεις ώστε να απομακρυνθεί χρονικά η ενδεχόμενη ήττα της Επανάστασης, δίνοντας έτσι χρόνο στις Μεγάλες Δυνάμεις να επενεργήσουν υπέρ των Ελλήνων.

Ενα άλλο ζήτημα είναι ο χρονικός ορίζοντας του στρατηγικού σχεδιασμού. Σε αυτό, η Τουρκία υπερτερεί σαφώς. Ο σχεδιασμός της χρονολογείται από τη δεκαετία του 1950 στην Κύπρο και τουλάχιστον από το 1973 στο Αιγαίο. Συνίσταται στην προβολή νομικών ερεισμάτων, οσοδήποτε σαθρών· στην αντίστοιχη υπόσκαψη των νομικών ερεισμάτων του Ελληνισμού· σε εξαναγκασμό της Ελλάδας και της Κύπρου σε υποχωρήσεις υπό την απειλή πολέμου· και στη δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων σε διπλωματικό επίπεδο και έπειτα επί του εδάφους, ακόμη και με χρήση στρατιωτικής ισχύος αν χρειαστεί. Ολα όμως αυτά η Τουρκία τα κάνει με αρκετά συντηρητικό τρόπο, έχοντας προηγουμένως διασφαλίσει την υποστήριξη ή την ανοχή των Μεγάλων Δυνάμεων, καθώς και την τοπική τουρκική στρατιωτική υπεροπλία.

ΚΑΝΟΝΑΣ 5

Η στρατηγική έχει όρια: κάποια στρατηγικά προβλήματα είναι άλυτα

ΠΑΡΟΤΙ, όπως είδαμε παραπάνω, με την κατάλληλη στρατηγική ο Δαβίδ μπορεί να νικήσει τον Γολιάθ, κάτι τέτοιο καθίσταται ολοένα δυσκολότερο όσο η μεταξύ τους διαφορά ισχύος αυξάνεται υπέρ του Γολιάθ. Απαξ και η διαφορά ισχύος καταστεί τεράστια και ο Γολιάθ επιδιώκει ανελέπτα την εξόντωση του Δαβίδ, το στρατηγικό πρόβλημα του τελευταίου είναι πλέον άλυτο.

Στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, αυτό συνέβη στην Αλωση της Κωνσταντινούπολης. Η Αλωση ήταν αναπόφευκτη τακτικά. Η Πόλη θα έπεφτε στις 29 Μαΐου 1453 ανεξαρτήτως της (πραγματικής ή φανταστικής) Κερκόπορτας, γιατί η άμυνα δεν άντεχε άλλο. Πέραν τούτου, η Αλωση ήταν αναπόφευκτη στρατηγικά. Ακόμη κι αν οι Τούρκοι αποκρούονταν τον Μάιο του 1453, η Πόλη θα έπεφτε αργότερα. Η Αλωση κατέστη αναπόφευκτη λόγω μιας σειράς καταστροφικών πολιτικών ενεργειών του Βυζαντίου γενικότερα, και μεμονωμένων αξιωματούχων του ειδικότερα. Η σύγχρονη Ελλάδα αποκλείεται να βρεθεί σε αντίστοιχη κατάσταση στο προβλεπτό μέλλον. Εντούτοις, το δίδαγμα παραμένει.

ΚΑΝΟΝΑΣ 6

Μη βασίζεσαι στο ότι ο εχθρός δεν θα έρθει, αλλά στο ότι αν έρθει είσαι έτοιμος να τον αντιμετωπίσεις

Η ΠΑΛΙΑ ΑΥΤΗ ΑΛΗΘΕΙΑ αντικατοπτρίζεται, μεταξύ άλλων, στο περίφημο ρωμαϊκό ρητό «si vis pacem, para bellum» (αν θέλεις ειρήνη, προετοίμασε πόλεμο). Στον ελληνικό δημόσιο διάλογο, αυτό ενίοτε δεν γίνεται αντιληπτό. Για παράδειγμα, καθηγητής Διεθνών Σχέσεων αποδοκίμασε το εν εξελίξει ελληνικό εξοπλιστικό πρόγραμμα, λέγοντας ότι «ρίχνει λάδι στη φωτιά» της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης. Με άλλα λόγια, για ορισμένους δεν θεωρείται ως πρόβλημα η αποκτηθείσα τουρκική αεροναυτική υπεροπλία, αλλά η ελληνική προσπάθεια εξάλειψής της. Αυτού του είδους οι απόψεις, σε συνδυασμό με διάφορες οριακά φαντασιόπληκτες προσδοκίες που επικράτησαν στην Ελλάδα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, περί δήθεν μεταμόρφωσης της διεθνούς αρένας σε έναν κόσμο ειρήνης και συνεργασίας, συντέλεσαν στο να βρεθεί η χώρα μας απροετοίμαστη να αντιμετωπίσει την έξαρση του τουρκικού αναθεωρητισμού που εκδηλώνεται τα τελευταία χρόνια. Ευτυχώς, αδέξιοι χειρισμοί της τουρκικής ηγεσίας φαίνεται να παρέχουν μια μέχρι πρότινος ανέλπιστη βοήθεια στην Ελλάδα.

Οι σύγχρονοι έλληνες στρατηγικοί σχεδιαστές είναι σε θέση να αντλήσουν από πολλές πτυχές της στρατηγικής παράδοσης του ελληνικού έθνους. Η Σπάρτη, η Αθήνα, η Μακεδονία, το Βυζάντιο, οι κλεφταρματολοί, η Ελλάδα του πρώτου μισού του 20ού αιώνα, αποτελούν αξιόπιστες πηγές έμπνευσης

ΚΑΝΟΝΑΣ 7

Να στηρίζεσαι στις δικές σου δυνάμεις όσο περισσότερο μπορείς

ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, μόνο οι Μεγάλες Δυνάμεις έχουν την πολυτέλεια να στηρίζονται αποκλειστικά στις δικές τους δυνάμεις. Εντούτοις, κάθε κράτος οφείλει να μεριμνά για την ασφάλειά του. Και επειδή κανένας ξένος δεν θα κάνει δικό του το δικό μας πρόβλημα, δεν έχουμε άλλη επιλογή από το να στηριζόμαστε στις δικές μας δυνάμεις όσο το δυνατόν περισσότερο.

Δυστυχώς, στη χώρα μας τα παραπάνω δεν έχουν εμπεδωθεί. Για παράδειγμα, η ελληνική κοινή γνώμη εξακολουθεί να κατηγορεί τις Ηνωμένες Πολιτείες γιατί δεν εμπόδισαν την τουρκική εισβολή στην Κύπρο ή γιατί δεν έδιωξαν τους Τούρκους από τα Ιμια, ωσάν να μην υπήρχαν ελληνικές κυβερνήσεις υπεύθυνες για τα παραπάνω. Επιπρόσθετα, πολλοί Έλληνες εξακολουθούν να πιστεύουν ότι σε περίπτωση σύγκρουσης με την Τουρκία θα πολεμήσουν για λογαριασμό μας σύμμαχοι όπως οι Γάλλοι, οι Αμερικανοί και εσχάτως οι Ισραηλινοί – για να μην αναφερθούμε σε εκείνους που πιστεύουν ότι στο τέλος θα μας σώσουν... οι Ρώσοι!

ΚΑΝΟΝΑΣ 8

Ο πόλεμος δοκιμάζει όλη την οργάνωσή σου

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ, αλλά και γενικότερα η στρατηγική αντιπαράθεση μεταξύ κρατών, απαιτεί συνολική προσπάθεια εκ μέρους του κρατικού μηχανισμού, αλλά και ολόκληρης της κοινωνίας. Εδώ δεν αναφερόμαστε μόνο στις περιπτώσεις καθολικής κινητοποίησης που προκύπτουν κατά τη διάρκεια ολοκληρωτικών πολέμων, αλλά και στο πώς η πολιτική και κοινωνική οργάνωση μιας χώρας υποβοηθά τη στρατηγική της. Προφανώς, ένας λαός δεν μπορεί να βρίσκεται επ' άπειρον επί ποδός πολέμου. Αν μη τι άλλο όμως, το πολιτικό και κοινωνικό του σύστημα θα πρέπει να μη φαλκιδεύει τη στρατηγική του.

Ως προς αυτό, δυστυχώς δεν τα έχουμε πάει καλά τις τελευταίες δεκαετίες. Αναφέρουμε ενδεικτικά: από τη δεκαετία του 1970, ο ελληνικός λαός έχει αλλάξει τη δημογραφική συμπεριφορά του, σε αντίθεση με τους Τούρκους που διατηρούν τη δημογραφική ρώμη τους. Τη δεκαετία του 1980, η ελληνική αμυντική βιομηχανία διαλύθηκε, ακριβώς τη στιγμή που η αντίστοιχη τουρκική απογειωνόταν. Τέλος, η συστηματική κακοδιοίκηση δεκαετιών δημιούργησε δημόσιο χρέος εκατοντάδων δισεκατομμυρίων.

50 ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ
ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΚΑΝΟΝΑΣ 9

Η ηγεσία είναι πολλαπλασιαστής ισχύος – αλλά και διαιρέτης

Η ΗΓΕΣΙΑ ορίζεται ως η ικανότητα να επηρεάζεις αποτελεσματικά την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων. Η σημασία της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας ήταν ανέκαθεν προφανής – χωρίς να σημαίνει ότι όλα εξηγούνται αποκλειστικά βάσει των ιδιοτροπιών των εκάστοτε ηγετών.

Στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, έχει ενίοτε παρατηρηθεί σοβαρή ανισορροπία ποιότητας ελλήνων και τούρκων ηγετών. Δυστυχώς, όταν εμφανίζεται τέτοια ανισορροπία, σπανίως είναι υπέρ της Ελλάδας. Η μοναδική ίσως εξαίρεση ήταν ο Α' Βαλκανικός Πόλεμος, όπου η ελληνική πολιτικοστρατιωτική ηγεσία ήταν ασύγκριτα καλύτερη της τουρκικής. Εκτοτε όμως, η σύγκριση είναι συχνά αποκαρδιωτική για την ελληνική πλευρά. Χαρακτηριστικά, το 1920-22, ο Κεμάλ ήταν απείρως μεγαλύτερος πολιτικός ηγέτης από τον Δ. Γούναρη και πολύ καλύτερος στρατηγός από τους Παπούλα και Χατζηανέστη, ενώ το 1974, απέναντι στον απόφοιτο του Χάρβαρντ και μαθητή του Κίσινγκερ Μπουλέντ Ετζεβίτ, η Ελλάδα είχε να παρατάξει τον... Δημήτριο Ιωαννίδη.

ΚΑΝΟΝΑΣ 10

Βραχυπρόθεσμα παίξε τα ατού σου, μακροπρόθεσμα εξάλειψε τις αδυναμίες σου

Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ προκύπτει περισσότερο από την εκμετάλλευση των δυνατών μας σημείων, παρά από την εξάλειψη των αδυναμιών μας. Από την άλλη πλευρά, η διαιώνιση των αδυναμιών μας αργά ή γρήγορα θα αξιοποιηθεί από τους αντιπάλους μας, άρα μακροπρόθεσμα πρέπει να υπάρξει σχετική μέριμνα.

Η Ελλάδα, αφότου έφτασε στο ναδίρ της κρίσης, έχει αρχίσει να δείχνει ενθαρρυντικά σημάδια, ακολουθώντας αυτόν ακριβώς τον κανόνα. Προφανώς, αν θέλει να έχει ελπίδα ότι θα εξισορροπήσει την Τουρκία, η Ελλάδα θα πρέπει να επιλύσει μια σειρά από δομικά προβλήματα όπως το δημογραφικό πρόβλημα, το διεφθαρμένο πελατειακό σύστημα, η Δικαιοσύνη που οριακά αρνησιδικεί, η αποβιομηχάνιση της χώρας. Επειδή όμως αυτά δεν επιλύονται ως διά μαγείας, η Ελλάδα προσωρινά βασίζεται στα ατού της: δυτικοί θεσμοί, τουρισμός, συμμαχίες με τρίτους. Με τη σειρά τους, αυτά της επιτρέπουν να προμηθεύεται προηγμένους εξοπλισμούς και να αισιοδοξεί μεσοπρόθεσμα. Παρά ταύτα, κάποια στιγμή πρέπει να γίνει σοβαρή προσπάθεια εξάλειψης των δομικών της αδυναμιών.

Η Τουρκία διαθέτει μεγάλο αριθμό μη επανδρωμένων αεροσκαφών (drone) και αναπτύσσει βαλλιστικούς πυραύλους, ενώ η Ελλάδα αποκτά μαχητικά αεροσκάφη πέμπτης γενιάς. Κάθε μέρα που περνάει, το πρώτο πλήγμα γίνεται ολοένα ελκυστικότερο από στρατιωτικής πλευράς

ΚΑΝΟΝΑΣ 11

Οι άνθρωποι δεν περπατάνε στον αέρα: η γεωγραφία στήνει το στρατηγικό σκηνικό

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ είναι εκ φύσεως γεωπολιτική, δηλαδή διεξάγεται σε γεωγραφικό πλαίσιο. Στην ελληνοτουρκική διαμάχη, ο γεωγραφικός παράγοντας εμφανίζεται με πολλές μορφές. Θα εξετάσουμε δύο από αυτές.

Ο πρώτος είναι η σημασία των Στενών. Τα Στενά ελέγχουν την προβολή της ρωσικής ισχύος στα θερμά ύδατα, αλλά και τη διέλευση ενεργειακών πόρων από την ευρύτερη περιοχή της Κασπίας Θάλασσας. Το ατού αυτό που διαθέτει η Τουρκία εξηγεί σε μεγάλο βαθμό την ανεκτικότητα που ιστορικά επιδεικνύει η Δύση σε τουρκικές συμπεριφορές όπως η άγρια καταπίεση μειονοτήτων και η ευκαιριακή σύμπραξη της Τουρκίας με εχθρούς της Δύσης, όπως τώρα με τη Ρωσία.

Η Ελλάδα έχει κι αυτή ένα γεωγραφικό ατού: τον αεροναυτικό της χώρο. Η έξοδος της Τουρκίας (αλλά και της Ρωσίας) στις μέγιστες θαλάσσιες γραμμές επικοινωνιών, καθώς και η πρόσβαση των χωρών της Δύσης στη Μέση Ανατολή, αναγκαστικά γίνονται διαμέσου του ελληνικού αεροναυτικού χώρου. Η ύπαρξη αποτελεσματικών ελληνικών αεροναυτικών δυνάμεων καθιστά τη χώρα μας ελκυστικό σύμμαχο για ισχυρές τρίτες χώρες με συμφέροντα στην ευρύτερη περιοχή, λειτουργώντας εξισορροπητικά έναντι της Τουρκίας.

Η παράδοση της Θεσσαλονίκης από τους Οθωμανούς στον ελληνικό στρατό το 1912

ΚΑΝΟΝΑΣ 12

Το ιδεολογικό και το κοινωνικό περιβάλλον είναι τουλάχιστον εξίσου σημαντικά με το φυσικό περιβάλλον

ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ πράγματα δεν διέπονται μόνο από τους υλικούς παράγοντες, είτε πρόκειται για την κατανομή υλικών πόρων ισχύος, είτε για το φυσικό περιβάλλον. Το ιδεολογικό και κοινωνικό περιβάλλον παίζει επίσης καθοριστικό ρόλο στη χάραξη και στην εκτέλεση της στρατηγικής.

Το ιδεολογικό και κοινωνικό περιβάλλον της Τουρκίας έχει ιδιαίτερη σημασία για την κατανόηση της δυναμικής της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης. Η παραδοσιακή στρατοκρατική κεμαλική ελίτ επί δεκαετίες συντηρούσε διεκδικήσεις εις βάρος της χώρας μας, επιδιώκοντας βίαιη επιβολή των διεκδικήσεων αυτών. Η παρούσα ισλαμιστική ελίτ, παρά τις αρχικές ελπίδες ορισμένων κύκλων στη χώρα μας, συνεχίζει να ακολουθεί το ίδιο μοτίβο. Για την ακρίβεια, τα πράγματα ενδέχεται να είναι ακόμη σοβαρότερα απ' ό,τι στο παρελθόν, καθώς πλέον οι θρησκευτικές επιταγές του Ισλάμ φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά την τουρκική εξωτερική πολιτική. Παραδόξως, αυτό έχει κι ένα πλεονέκτημα για την Ελλάδα, καθώς πλέον η ισλαμιστική ιδεολογία οδηγεί την Τουρκία στην αποξένωση από τη Δύση.

ΚΑΝΟΝΑΣ 13

Το «πώς» οριοθετεί το «τι»: η τεχνολογία επηρεάζει τη στρατηγική

ΕΝΑΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΣ (αν και όχι ο μοναδικός) τρόπος που η τεχνολογία επιδρά στη διεθνή πολιτική και τον πόλεμο είναι το εάν σε δεδομένη στιγμή ευνοεί την άμυνα ή την επίθεση. Τεχνολογίες που οδηγούν σε θανάσιμο πρώτο πλήγμα (π.χ. το εξάσφαιρο περίστροφο στην Αγρια Δύση) ευνοούν την επίθεση· τεχνολογίες που ευνοούν τη διατήρηση εδάφους (π.χ. οχυρώσεις) ευνοούν την άμυνα.

Ακολουθώντας τις τρέχουσες τεχνολογικές τάσεις, Ελλάδα και Τουρκία αποκτούν οπλικά συστήματα που έχουν τη δυνατότητα καταστρεπτικού πρώτου πλήγματος. Η Τουρκία διαθέτει μεγάλο αριθμό μη επανδρωμένων αεροσκαφών (drone) και αναπτύσσει βαλλιστικούς πυραύλους, ενώ η Ελλάδα αποκτά μαχητικά αεροσκάφη πέμπτης γενιάς. Κάθε μέρα που περνάει, το πρώτο πλήγμα γίνεται ολοένα ελκυστικότερο από στρατιωτικής πλευράς. Αυτό οδηγεί την Ελλάδα σε ένα σοβαρότατο δίλημμα: αφενός, ένα ελληνικό πρώτο πλήγμα υπόσχεται μεγάλα στρατιωτικά οφέλη. Αφετέρου όμως, το να είναι η Ελλάδα αυτή που θα ξεκινήσει ελληνοτουρκικό πόλεμο θα της προκαλέσει τρομακτικό διπλωματικό κόστος, που είναι αμφίβολο αν μπορεί να αντέξει.

ΚΑΝΟΝΑΣ 14

Οι πληροφορίες είναι τα μάτια και τα αφτιά των στρατηγικών παικτών

Η ΕΛΛΙΠΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ οδηγεί σε λάθη και σε απώλεια ευκαιριών, ενώ η έγκαιρη και ακριβής πληροφόρηση πολλαπλασιάζει την ισχύ σου. Από την άλλη μεριά, οι πληροφορίες δεν μπορούν να υποκαταστήσουν τη μαχητική ισχύ, ούτε συνεπάγονται αυτομάτως τον έλεγχο της κατάστασης.

Στα ελληνοτουρκικά, οι δύο πλευρές γνωρίζουν καλά η μία την άλλη σε στρατηγικό επίπεδο. Δεν υπάρχουν μυστικά για την πολιτική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση των δύο χωρών, ενώ η κάθε χώρα γνωρίζει με ακρίβεια τη γενική κατάσταση των ενόπλων δυνάμεων της άλλης. Στη δεκαετία του 1990 φάνηκε ότι η Τουρκία θα αποκτούσε τακτικό και επιχειρησιακό πλεονέκτημα λόγω της δραστηριοποίησής της στον τομέα των δορυφόρων, όμως η Ελλάδα αντέδρασε εγκαίρως και εξισορρόπησε την κατάσταση. Η Τουρκία ενδεχομένως διατηρεί ένα πλεονέκτημα στις τακτικές πληροφορίες, εξαιτίας της ύπαρξης φιλικών προς αυτή στοιχείων στη Θράκη (τουρκόφρονες μειονοτικοί) και στα νησιά (κατάσκοποι μεταξύ των προσφύγων).

ΚΑΝΟΝΑΣ 15

Βοήθησε τον εαυτό σου: διαμόρφωσε το περιβάλλον

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ του περιβάλλοντος είναι η χρήση ισχύος (όχι απαραιτήτως αποκλειστικά στρατιωτικής) προκειμένου να δημιουργηθούν ευνοϊκές για σένα συνθήκες. Με άλλα λόγια, δεν παρακολουθείς παθητικά τις εξελίξεις, αλλά τις διαμορφώνεις κατάλληλα.

Η Τουρκία προσπαθεί επανειλημμένα να πετύχει τα παραπάνω στον ευρύτερο περίγυρό της. Στον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας, όταν οι Κούρδοι εκείνης της χώρας απείλησαν να ελέγξουν πλήρως ολόκληρο το μήκος της τουρκοσυριακής μεθορίου, από τα βορειοανατολικά όρια της Συρίας ίσαμε τη Μεσόγειο, η Αγκυρα επενέβη, «μπήκε σφήνα» και δημιούργησε τη δική της ζώνη ελέγχου. Αντίστοιχα, στη Λιβύη η Τουρκία επενέβη αποφασιστικά υπέρ των φιλικών προς εκείνη δυνάμεων της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας και ανέκοψε τη νικηφόρα πορεία του στρατού του Λιβυκού Κοινοβουλίου προς την πρωτεύουσα Τρίπολη. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσονται και οι τουρκικές λεκτικές επιθέσεις εναντίον συγκεκριμένων ελλήνων πολιτικών και η έμμεση υποστήριξη προς άλλους.

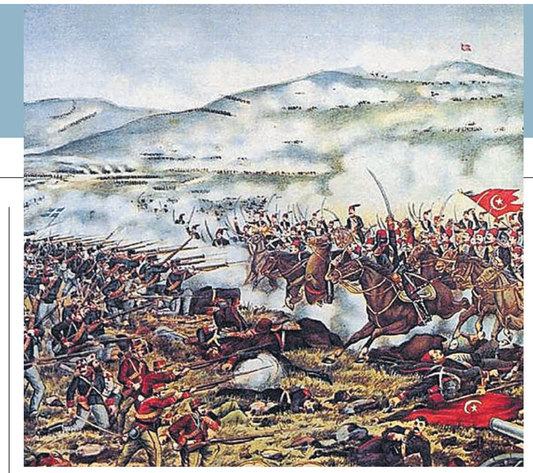

Η Μάχη του Βελεστίνου που διεξήχθη κατά τη διάρκεια του ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897

ΚΑΝΟΝΑΣ 16

Τι θέλεις να πετύχεις;

ΣΕ ΜΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ αντιπαράθεση, το πρώτο πράγμα που οφείλουμε να κάνουμε είναι να προσδιορίσουμε τι ακριβώς θέλουμε να πετύχουμε. Πρέπει πάντα να έχουμε έναν σαφή στόχο (ή αλλιώς αντικειμενικό σκοπό) προς την επίτευξη του οποίου προσανατολίζονται όλες οι ενέργειές μας. Ο αντικειμενικός σκοπός είναι η πυξίδα που καθοδηγεί τον στρατηγικό παίκτη.

Οι τουρκικοί αντικειμενικοί σκοποί απέναντι στον Ελληνισμό, ανεξαρτήτως του ποιος κυβερνά την Τουρκία, έχουν πλέον καταστεί σαφείς σε όλους τους Ελληνες – πλην των παθολογικά εθελοτυφλούντων. Ως προς την Ελλάδα, η Τουρκία θέλει το μισό Αιγαίο και τουλάχιστον καθεστώς συναπόφασης στη Θράκη. Ως προς την Κύπρο, η Τουρκία θέλει διατήρηση της κατοχής στον Βορρά με ταυτόχρονη δορυφοροποίηση του ελεύθερου τμήματος και τουρκική διείσδυση σε αυτό.

Ο Ελληνισμός δεν είναι βέβαιο ότι καταδεικνύει ανάλογη σαφήνεια ως προς τους αντικειμενικούς σκοπούς του. Αυτό καταφαίνεται από το ότι στην Ελλάδα και στην Κύπρο οι πολιτικές ηγεσίες, αλλά και η κοινή γνώμη, συχνά ταλαντεύονται μεταξύ αποτροπής και κατευνασμού της Τουρκίας.

ΚΑΝΟΝΑΣ 17

Σε παίρνει;

ΟΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ σκοποί μιας στρατηγικής δεν αρκεί να είναι σαφείς. Πρέπει να είναι και εφικτοί. Το αν είναι εφικτοί εξαρτάται βασικά από το κατά πόσο συνάδουν με την υπάρχουσα ισορροπία ισχύος. Η εκλογή αντικειμενικών σκοπών που υπερβαίνουν τα διαθέσιμα μέσα ονομάζεται στρατηγική υπερεξάπλωση (strategic overextension).

Οπως είδαμε και στον Κανόνα 8, οι μακροπρόθεσμες τάσεις στην ελληνοτουρκική ισορροπία ισχύος δεν είναι θετικές για την Ελλάδα. Στην παρούσα συγκυρία, η χώρα μας έχει δύο προκλήσεις. Αφενός, να καταδείξει στην Τουρκία ότι, παρά τη γενικότερη υπεροχή της σε ισχύ, δεν «την παίρνει» να επιφέρει δραματικές αλλαγές στο διμερές status quo σαν αυτές που επιθυμεί. Αφετέρου, να καταδείξει, στον εαυτό της και σε ολόκληρο τον κόσμο, ότι η υπεράσπιση της εδαφικής ακεραιότητας, της εθνικής της ανεξαρτησίας και του διεθνούς της ρόλου, δεν υπερβαίνουν τις δυνατότητές της. Η γενική αρχή για να αντεπεξέλθει η Ελλάδα σε αυτές τις προκλήσεις, καταγράφηκε στον Κανόνα 10.

Αν η Ελλάδα θέλει να έχει ελπίδα ότι θα εξισορροπήσει την Τουρκία, θα πρέπει να επιλύσει μια σειρά από δομικά προβλήματα όπως το δημογραφικό πρόβλημα, το διεφθαρμένο πελατειακό σύστημα, η Δικαιοσύνη που οριακά αρνησιδικεί, η αποβιομηχάνιση της χώρας

ΚΑΝΟΝΑΣ 18

Η σύγκρουση δεν γίνεται μόνο με βίαια μέσα

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ παίκτης έχει πληθώρα μέσων για να πετύχει τους σκοπούς του. Αυτή είναι η έννοια της υψηλής στρατηγικής, δηλαδή η χρήση όλων των διαθέσιμων μέσων ενός κράτους (στρατιωτικών, διπλωματικών, οικονομικών, κ.λπ.) για την επίτευξη των πολιτικών σκοπών του ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης.

Στα ελληνοτουρκικά, πέρα από τις παραδοσιακές στρατιωτικές απειλές της, η Τουρκία χρησιμοποιεί και άλλα, μη βίαια μέσα προκειμένου να βλάψει τον Ελληνισμό. Ενα από αυτά είναι η αξιοποίηση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών. Η Τουρκία δεν προκαλεί τις εν λόγω ροές. Ωστόσο, διοχετεύει πρόσφυγες και μετανάστες στην Ελλάδα (και στην Κύπρο). Πέρα από τα άμεσα οικονομικά οφέλη που προσπορίζονται οι τούρκοι διακινητές και το τουρκικό κράτος (μέσω ευρωπαϊκών κονδυλίων), η διευκόλυνση των ροών επιτρέπει στην Τουρκία να ασκεί οικονομική και κοινωνική πίεση στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται και οι οργανωμένες εκστρατείες παραπληροφόρησης, που κατηγορούν την Ελλάδα για δήθεν κακομεταχείριση ατόμων που εισέρχονται παράνομα σε αυτή. Ενίοτε, επινοούνται και νεκροί που ουδέποτε υπήρξαν.

ΚΑΝΟΝΑΣ 19

Πόλεμος και ειρήνη συχνά συνυπάρχουν

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ και η ειρήνη δεν είναι απόλυτα διακριτές κατηγορίες. Υπάρχει μια μεγάλη γκάμα ενδιάμεσων καταστάσεων στις διακρατικές σχέσεις. Επιπρόσθετα, ακόμη και κατά τη διάρκεια μιας σύγκρουσης, ενδέχεται να έχεις και κάποια κοινά συμφέροντα με τον αντίπαλό σου.

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις παρέχουν παραδείγματα και για τις δύο αυτές πτυχές τού υπό εξέταση κανόνα. Από τα Σεπτεμβριανά του 1955 έως σήμερα δεν υπάρχει πλήρης ειρήνη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, παρότι επισήμως οι δύο χώρες δεν έχουν συγκρουστεί σε πόλεμο – ούτε καν το 1974. Συχνά μάλιστα υπάρχουν περίοδοι όπου η κατάσταση βρίσκεται κοντύτερα στον πόλεμο παρά στην ειρήνη. Δεν αναφερόμαστε μόνο στις μεγάλες ελληνοτουρκικές κρίσεις (βλ. Κανόνα 24), αλλά και σε περιόδους όπου κυριαρχεί η διπλωματία των κανονιοφόρων, όπως π.χ. το καλοκαίρι του 2020.

Ωστόσο, ακόμη και σε αυτό το σκηνικό σύγκρουσης, δεν απουσιάζουν τα κοινά συμφέροντα που οδηγούν σε ελληνοτουρκική συνεργασία. Μεταξύ άλλων, οι δύο χώρες έχουν κοινό συμφέρον για τη διατήρηση ενός θετικού τουριστικού κλίματος, καθώς και για την απρόσκοπτη διέλευση ενεργειακών πόρων του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας από τα εδάφη και τις θάλασσές τους.

ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ 28 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2023

Το 1920 ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπέγραψε τη Συνθήκη των Σεβρών που σήμανε το τέλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

ΚΑΝΟΝΑΣ 20

Και ο αντίπαλος έχει στρατηγική

ΔΥΣΚΟΛΑ μπορεί να βρεθεί στρατηγικός παίκτης που, κατά τη διαδικασία στρατηγικού σχεδιασμού, να μη μερολήπτει υπέρ του και να μην υποτιμά, έστω και λίγο, τον αντίπαλο. Οπως γίνεται αντιληπτό, αυτό συνήθως έχει καταστρεπτικά αποτελέσματα.

Οι Ελληνες φημιζόμαστε για την τάση να υποτιμούμε τους αντιπάλους μας και γενικότερα τους ξένους. Οι Φράγκοι, που κυριάρχησαν 250 χρόνια στον ελλαδικό χώρο, ήταν εντούτοις «κουτόφραγκοι». Οι Αμερικανοί, το ισχυρότερο έθνος του κόσμου, είναι παρά ταύτα «αμερικανάκια». Αντίστοιχα, οι Τούρκοι είναι «μπουνταλάδες». Το θετικό είναι ότι αυτές οι αβάσιμες απόψεις περιορίζονται σε επίπεδο κοινής γνώμης, ενώ η ελληνική πολιτική και υπηρεσιακή ηγεσία έχει πολύ αντικειμενικότερη αντίληψη της πραγματικότητας.

Αντίθετα, κρίνοντας από τις δηλώσεις της τουρκικής πολιτικής ηγεσίας, ενδέχεται να είναι εκείνη που υποτιμά αδικαιολόγητα την Ελλάδα και ιδίως τη στρατιωτική της ισχύ. Αυτό ενέχει τον κίνδυνο να ξεκινήσει η Τουρκία ελληνοτουρκικό πόλεμο, ακριβώς επειδή μας έχει υποτιμήσει. Στην παρούσα όμως συγκυρία, κάτι τέτοιο θα επιφυλάξει μια δυσάρεστη έκπληξη στους Τούρκους.

Από τα Σεπτεμβριανά του 1955 έως σήμερα δεν υπάρχει πλήρης ειρήνη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, παρότι επισήμως οι δύο χώρες δεν έχουν συγκρουστεί σε πόλεμο – ούτε καν το 1974. Συχνά μάλιστα υπάρχουν περίοδοι όπου η κατάσταση βρίσκεται κοντύτερα στον πόλεμο παρά στην ειρήνη

ΚΑΝΟΝΑΣ 21

Η στρατηγική πρέπει να προβλέπει και να προσαρμόζεται

ΜΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ δεν μένει αναλλοίωτη· το αρχικό σχέδιο μπορεί να μη δουλέψει, οι συνθήκες αλλάζουν, ο αντίπαλος αντιδρά. Ιδεωδώς ο στρατηγικός παίκτης πρέπει όχι μόνο να είναι πρόθυμος να προσαρμόσει τη στρατηγική του στις νέες συνθήκες, αλλά και να έχει προσχεδιάσει το πώς θα πραγματοποιήσει αυτή την προσαρμογή.

Μια περίπτωση όπου η ελληνική πλευρά (Αθήνα και Λευκωσία) βρέθηκε σε αμηχανία από την τουρκική αντίδραση στη στρατηγική της κίνηση, αλλά τελικά κατάφερε κάπως να προσαρμοστεί, ήταν εκείνη της εγκατάστασης ρωσικής κατασκευής αντιαεροπορικών πυραύλων S-300 στην Κύπρο (1997 - 1998). Ο κύπριος Πρόεδρος Κληρίδης αποφάσισε, κατόπιν στρατιωτικής εισήγησης, την πρόσκτηση και εγκατάσταση των S-300 στο νησί. Ωστόσο, η τουρκική αντίδραση υπήρξε πολύ πιο έντονη απ' ό,τι αναμενόταν, με την Τουρκία να απειλεί ακόμη και με πολεμική σύρραξη. Επιπρόσθετα, πολλές δυτικές χώρες (και το Ισραήλ) αποδοκίμασαν την κυπριακή ενέργεια. Η λύση που δόθηκε στο αδιέξοδο ήταν να εγκατασταθούν οι πύραυλοι στην Ανατολική Κρήτη, όπου παραμένουν μέχρι σήμερα.

ΚΑΝΟΝΑΣ 22

Μην κατευνάζεις τους (περίπου) ίσους σου

ΚΑΤΕΥΝΑΣΜΟΣ είναι η άμβλυνση μιας απειλής μέσω παραχωρήσεων. Ο τακτικός κατευνασμός είναι προσωρινό μέτρο, που αποσκοπεί να κερδίσει χρόνο για την ευχερέστερη αντιμετώπιση της απειλής μελλοντικά. Ο στρατηγικός κατευνασμός είναι μόνιμο μέτρο, που αποσκοπεί στην εξάλειψη της απειλής. Το πρόβλημα είναι ότι, και στις δύο περιπτώσεις, οι μονομερείς παραχωρήσεις μας ανοίγουν την όρεξη στον αντίπαλο για ακόμη περισσότερες παραχωρήσεις.

Ο τακτικός κατευνασμός μπορεί να αποδειχθεί χρήσιμος εάν ο κατευνάζων αισθάνεται ανέτοιμος να αντιμετωπίσει δυναμικά την απειλή ή αν εκτιμά ότι η απειλή δεν υπερβαίνει κάποια όρια. Οσο οι τουρκικές απειλές δεν παραβιάζουν κάποιες «κόκκινες γραμμές», η Ελλάδα εκτιμά ότι μπορεί να ζήσει με αυτές, κερδίζοντας στο μεταξύ χρόνο για τη στρατιωτική και διπλωματική της προετοιμασία.

Ο στρατηγικός κατευνασμός είναι άλλη υπόθεση. Εχει υποστηριχθεί ως λύση για την Ελλάδα στην παρούσα συγκυρία, ώστε να αποφευχθούν ακόμη δυσμενέστερες εξελίξεις μελλοντικά. Ωστόσο, ο στρατηγικός κατευνασμός της Τουρκίας έχει ένα μοιραίο ελάττωμα: οι αντικειμενικοί σκοποί της Τουρκίας είναι τόσο ευρείς (βλ. Κανόνα 16), ώστε τυχόν στρατηγικός κατευνασμός της είναι εκτός συζήτησης για την Ελλάδα.

ΚΑΝΟΝΑΣ 23

Η δύναμη μειώνεται όσο απομακρύνεται από την πηγή της

Η ΔΥΝΑΜΗ κάθε στρατηγικού παίκτη (στην προκειμένη περίπτωση, η ισχύς ενός κράτους) έχει μια έδρα (μια χώρα ή ένα τμήμα της χώρας). Οταν αυτή η δύναμη ασκείται πέρα από την έδρα της, η δύναμη μειώνεται ανάλογα με την απόσταση που πρέπει να διανύσει.

Η γραμμή απώλειας δύναμης επενέργησε ιδιαίτερα κατά τη συρρίκνωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Δεν είναι τυχαίο ότι η διάλυση της αυτοκρατορίας ξεκίνησε από τις απομακρυσμένες από το οθωμανικό κέντρο περιοχές των Βαλκανίων (π.χ. η Νότια Ελλάδα). Ομως, παρότι οι Τούρκοι καταφανώς δεν μπορούσαν να προβάλουν επαρκή ισχύ στις απομακρυσμένες κτήσεις τους, μπόρεσαν να κάνουν ακριβώς αυτό όταν αναγκάστηκαν να αγωνιστούν για τη διατήρηση της ίδιας της Μικράς Ασίας, της βασικής δεξαμενής της ισχύος τους. Αυτή τη φορά η γραμμή απώλειας δύναμης λειτούργησε υπέρ των Τούρκων, καθώς πλέον οι αντίπαλοί τους ήταν εκείνοι που δεν μπορούσαν να προβάλλουν επαρκή ισχύ στα μικρασιατικά εδάφη.

ΚΑΝΟΝΑΣ 24

Μάθε να διαχειρίζεσαι τις κρίσεις

ΚΡΙΣΗ είναι μια κατάσταση όπου απειλούνται ζωτικά συμφέροντα, επικρέμαται ο κίνδυνος του πολέμου και υπάρχει πίεση χρόνου. Κάποιες κρίσεις είναι προσχηματικές, δηλαδή τις προκαλεί ο επιτιθέμενος για να δικαιολογήσει έναν προαποφασισμένο πόλεμο. Κάποιες άλλες προκαλούνται από τον επιτιθέμενο προκειμένου να αμφισβητήσει δικαιώματα του αμυνομένου. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσονται οι ελληνοτουρκικές κρίσεις μετά το 1974: τις υποκινεί η Τουρκία, προκειμένου να αμφισβητήσει ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα. Αυτό καθιστά τις ελληνοτουρκικές κρίσεις εν πολλοίς προβλέψιμες, ιδίως μετά το 1996. Για παράδειγμα, τον Μάιο - Ιούνιο 2012, εν μέσω κυβερνητικής αστάθειας στην Ελλάδα, φαίνεται ότι η Τουρκία προσπάθησε και πάλι να στήσει σκηνικό κρίσης χορηγώντας άδειες για έρευνες στην ελληνική υφαλοκρηπίδα, αλλά η έγκαιρη κινητοποίηση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων έκοψε την όρεξη των Τούρκων.

Για έναν επιτυχή χειρισμό τυχόν μελλοντικών ελληνοτουρκικών κρίσεων, η Ελλάδα πρέπει να βρει τη χρυσή τομή που αποφεύγει ταυτόχρονα τρεις κακοτοπιές: απώλεια ελέγχου (κίνδυνος αθέλητης κλιμάκωσης από ανεξέλεγκτους υφισταμένους), κατευνασμός (βλ. Κανόνα 22), πρόκληση του αντιπάλου (που μπορεί να τον εξωθήσει σε εκατέρωθεν αθέλητο πόλεμο).

Η καταστροφή της Σμύρνης ήταν ένα από τα τραγικότερα κεφάλαια της Μικρασιατικής Καταστροφής

ΚΑΝΟΝΑΣ 25

Οι συμμαχίες μπορεί να σε σώσουν – μπορεί και να σε παγιδεύσουν

ΣΥΜΜΑΧΙΑ είναι μια επίσημη ή ανεπίσημη συμφωνία μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών για συνεργασία σε θέματα εθνικής ασφάλειας. Με τις συμμαχίες τα ασθενέστερα κράτη δανείζονται την ισχύ τρίτων, για να εξισορροπήσουν τους ισχυρότερους ή τους απειλητικότερους στρατηγικούς τους αντιπάλους.

Οι συμμαχίες έχουν συχνά αποδειχθεί σωτήριες για μικρά κράτη. Ομως, οι συμμαχίες προκαλούν και εξαρτήσεις, που μπορούν να παγιδεύσουν τα ασθενέστερα μέλη τους. Αυτό το διαπίστωσε με οδυνηρό τρόπο η Ελλάδα το 1974. Εχοντας υποχρεωθεί μετά την είσοδό της στο ΝΑΤΟ (1952) να προσαρμόσει το αμυντικό της δόγμα εξ ολοκλήρου στις ανάγκες της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας και στη λογική του Ψυχρού Πολέμου, η Ελλάδα διαπίστωσε ότι το ΝΑΤΟ την άφνε ακάλυπτη απέναντι στον βασικό της στρατηγικό αντίπαλο που προ πολλού είχε πάψει να είναι η Σοβιετική Ενωση ή η Βουλγαρία, και πλέον ήταν η Τουρκία. Ετσι, η Ελλάδα βρέθηκε ταυτόχρονα και εξαρτημένη και απροστάτευτη. Ο κίνδυνος αυτός δεν έχει παρέλθει.

ΚΑΝΟΝΑΣ 26

Το πώς σε βλέπουν οι άλλοι είναι, βραχυπρόθεσμα τουλάχιστον, πιο σημαντικό από αυτό που πραγματικά είσαι

ΣΤΙΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ υποθέσεις, σε αντίθεση με τα φυσικά φαινόμενα, οι υποκειμενικοί παράγοντες παίζουν σημαντικό ρόλο. Οπως οι επιχειρήσεις προσπαθούν, μέσω των διαφημίσεων, να δημιουργήσουν θετική εικόνα για τα προϊόντα τους, έτσι και τα κράτη προσπαθούν να δημιουργήσουν θετική διεθνή εικόνα για τον εαυτό τους.

Η Τουρκία, για δεκαετίες μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, τα είχε καταφέρει πολύ καλά σε αυτό. Παραδόξως, η Δύση θεωρούσε την Τουρκία ως ένα πρότυπο δημοκρατίας και προπύργιο των δυτικών αξιών στη Μέση Ανατολή και στον μουσουλμανικό κόσμο. Το ότι η αντίληψη αυτή ήταν εκτός πραγματικότητας δεν είχε καμία σημασία· η Τουρκία εισέπραττε τεράστια πολιτικά οφέλη χάρη στην εικόνα που είχαν οι άλλοι για εκείνη. Το θετικό για την Ελλάδα είναι ότι πλέον οι αυταπάτες διαλύονται και η Δύση έχει αρχίσει να βλέπει την Τουρκία όπως πραγματικά είναι: μια δικτατορία με δημοκρατικό μανδύα που ουδέποτε σεβάστηκε τα ανθρώπινα δικαιώματα στο εσωτερικό της και το διεθνές δίκαιο διεθνώς.

Οι Ελληνες φημιζόμαστε για την τάση να υποτιμούμε τους αντιπάλους μας και γενικότερα τους ξένους. Οι Φράγκοι, που κυριάρχησαν 250 χρόνια στον ελλαδικό χώρο, ήταν εντούτοις «κουτόφραγκοι». Οι Αμερικανοί, το ισχυρότερο έθνος του κόσμου, είναι παρά ταύτα «αμερικανάκια». Αντίστοιχα, οι Τούρκοι είναι «μπουνταλάδες».

ΚΑΝΟΝΑΣ 27

Η σωφροσύνη είναι ίσως η ύψιστη στρατηγική αρετή

ΣΩΦΡΟΣΥΝΗ στη στρατηγική σημαίνει τρία πράγματα: να αναλύεις ορθολογικά το στρατηγικό περιβάλλον· να τιθασεύεις τα συναισθήματά σου και τις παρορμήσεις της κοινής γνώμης· να είσαι αρκετά προνοητικός ώστε να αντιμετωπίζεις το αβέβαιο και το δυσμενές.

Η Ελλάδα κατέδειξε μέγιστη αφροσύνη το 1974 με την τυχοδιωκτική προσπάθεια βίαιης επιβολής της Ενωσης, χωρίς καμία προετοιμασία για τυχόν τουρκική αντίδραση. Στις μέρες μας, ενδεχόμενη αφροσύνη, από τουρκικής πλευράς αυτή τη φορά, είναι η στρατιωτική εμπλοκή της Τουρκίας σε πολλά μέτωπα ταυτόχρονα (Συρία, Λιβύη και δευτερευόντως Καύκασος). Από την άλλη μεριά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η Τουρκία εξακολουθεί και επιδεικνύει σωφροσύνη, επιδιώκοντας στο καθένα από αυτά τα μέτωπα περιορισμένους αντικειμενικούς σκοπούς και διαθέτοντας περιορισμένα μόνο μέσα. Το γεγονός μάλιστα ότι, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, οι τουρκικοί αντικειμενικοί σκοποί έχουν επιτευχθεί με μικρό σχετικά κόστος για την Τουρκία, μάλλον συνηγορεί στο ότι η τουρκική ηγεσία παραμένει σώφρων.

ΚΑΝΟΝΑΣ 28

Το εσωτερικό σου μέτωπο είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της στρατηγικής σου

ΚΑΜΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ δεν μπορεί να πετύχει χωρίς εσωτερική υποστήριξη. Προφανώς, πάντα θα υπάρχουν διαφωνούντες. Ωστόσο, το ζητούμενο είναι να μην ξεπερνούν αυτού οι διαφωνούντες κάποια κρίσιμη μάζα. Αν την ξεπερνούν, και χωρίς απαραιτήτως να αποτελούν πλειοψηφία, η στρατηγική αντιμετωπίζει πρόβλημα εσωτερικής νομιμοποίησης και πλέον δεν είναι σίγουρο ότι θεωρείται θεμιτή στο εσωτερικό του κράτους.

Η Τουρκία δεν φαίνεται ότι αντιμετωπίζει πρόβλημα εσωτερικής νομιμοποίησης για την επιθετική στρατηγική της εναντίον του Ελληνισμού. Τουναντίον, βλέπουμε την τουρκική κυβέρνηση και την αντιπολίτευση να πλειοδοτούν σε αναθεωρητικές διεκδικήσεις και να αλληλοκατηγορούνται για το ποιος δήθεν χάρισε περισσότερα νησιά στην Ελλάδα. Δυστυχώς, στην Ελλάδα το εσωτερικό μέτωπο δεν είναι εξίσου αρραγές. Παρότι η ελληνική κοινή γνώμη φαίνεται να συναινεί στην ανάγκη αποτροπής της τουρκικής απειλής, τα εθνικά θέματα δεν μένουν πάντοτε μακριά από μικροπολιτικές σκοπιμότητες – ιδίως από τότε που η λεγόμενη «δομική αντιπολίτευση» έγινε κανόνας.

50 ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ
ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Τον Σεπτέμβριο του 1955 ο τουρκικός όχλος, υπό την καθοδήγηση της κυβέρνησης Μεντερές, εξαπολύει πογκρόμ κατά της ελληνικής κοινότητας της Κωνσταντινούπολης

ΚΑΝΟΝΑΣ 29
Να είσαι μυλόπετρα και ο αντίπαλος να είναι αβγό

ΜΕ ΑΛΛΑ ΛΟΓΙΑ, να εφαρμόζεις τη δύναμή σου (μυλόπετρα) πάνω στην αδυναμία του αντιπάλου (αβγό). Ιδεωδώς η αδυναμία θα είναι καίρια και η συντριπτική από μέρους μας προσβολή της θα έχει σοβαρές επιπτώσεις για τον αντίπαλο.

Αυτή η ιδέα έχει εμφανιστεί σε διάφορες φάσεις της ελληνοτουρκικής διαμάχης. Το 1912, η πλευρά που την υλοποίησε ήταν η Ελλάδα. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν εσωτερικά αποσαθρωμένη, ενώ οι Οθωμανοί είχαν υποστεί δεινή ήττα στον Ιταλοτουρκικό Πόλεμο του 1911-12. Ενόσω η Οθωμανική Αυτοκρατορία έπαιρνε τη θέση του «αβγού», η Ελλάδα μετατρεπόταν σε «μυλόπετρα». Αφενός φρόντισε για την εσωτερική εξισορρόπηση του αντιπάλου, αναδιοργανώνοντας – παρά το σημαντικό οικονομικό κόστος – τις ένοπλες δυνάμεις της σε ξηρά και θάλασσα. Αφετέρου, φρόντισε για την εξωτερική εξισορρόπηση των Οθωμανών, μέσω της συμμαχίας με τα βαλκανικά κράτη. Ο Βαλκανικός Συνασπισμός διέθετε σημαντική υπεροπλία έναντι των Οθωμανών στην Ευρώπη, ενώ ο θαλάσσιος έλεγχος που εξασφάλιζε ο ελληνικός στόλος εμπόδιζε τη μεταφορά οθωμανικών ενισχύσεων από την Ασία. Ο άψογος ελληνικός στρατηγικός σχεδιασμός οδήγησε σε γρήγορη και αποφασιστική νίκη επί των Τούρκων.

ΚΑΝΟΝΑΣ 30
Η οικονομία είναι η βάση της στρατηγικής

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ είναι γνωστό ότι ο πλούτος είναι προαπαιτούμενο της στρατιωτικής ισχύος. Είναι λάθος να λέγεται ότι τα κράτη έχουν να επιλέξουν μεταξύ ισχύος και πλούτου· στην πραγματικότητα, επιζητούν ταυτόχρονα και τα δύο.

Ενα λάθος που γίνεται στη χώρα μας είναι να θεωρείται η Τουρκία ως μια τριτοκοσμική, υπανάπτυκτη χώρα. Αυτό έχει προ πολλού πάψει να ισχύει – η Τουρκία έχει αλλάξει. Ενώ στις αρχές του 20ού αιώνα η Τουρκία ήταν κατά 90% αγροτική και κατά μόλις 10% αστική, στα τέλη του αιώνα η αναλογία αυτή είχε αντιστραφεί εντελώς: 90% αστική και 10% αγροτική. Ταυτόχρονα, η Τουρκία έχει αναπτύξει βαριά βιομηχανία διεθνών προδιαγραφών: το 2020 οι εξαγωγές της τουρκικής αυτοκινητοβιομηχανίας έφτασαν τα 5 δισ. δολάρια, ενώ το 2022 η αμυντική της βιομηχανία εξήγε εξοπλισμούς αξίας 4,4 δισ. δολαρίων. Τα όποια νομισματικά προβλήματα αντιμετωπίζει η Τουρκία στην παρούσα συγκυρία, μακροπρόθεσμα έχουν μικρότερη σημασία από το ότι έχει οικοδομήσει αξιόλογη παραγωγική βάση. Η άμβλυνση αυτής της παραγωγικής ανισορροπίας είναι ζήτημα εθνικής επιβίωσης για την Ελλάδα.

Οι τουρκικές διεκδικήσεις, που συνιστούν απειλές για την Ελλάδα, είναι σαφέστατα διατυπωμένες. Το εάν εμάς μας φαίνονται ανορθολογικές, δεν σημαίνει ότι η Τουρκία δεν τις προωθεί ευσυνείδητα, ενίοτε εφαρμόζοντας περίτεχνη στρατηγική

ΚΑΝΟΝΑΣ 31
Ολοι οι πόλεμοι πρέπει να τελειώνουν και καλό είναι να έχεις υπολογίσει πώς

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ σπανίως τερματίζονται με αυτόματο και λυσιτελή τρόπο. Ως εκ τούτου, η ελλιπής μέριμνα για τον τερματισμό του πολέμου οδηγεί στην αέναη παράτασή του, στην περιττή απώλεια ζωών και στην αναίρεση της ίδιας της λογικής της στρατηγικής.

Εξετάζοντας το πώς έχουν τερματιστεί οι διάφοροι ελληνοτουρκικοί πόλεμοι, βλέπουμε ότι η επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων ήταν συχνότατη. Τις περισσότερες φορές, αυτή η επέμβαση απλώς επικύρωνε την ετυμηγορία του πεδίου της μάχης. Μοναδική εξαίρεση η Ναυμαχία του Ναβαρίνου, η οποία ανέτρεψε δραματικά την κατάσταση υπέρ των Ελλήνων, μολονότι δεν τερμάτισε τον πόλεμο. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, οι Μεγάλες Δυνάμεις είτε περιόρισαν κάπως τα κέρδη του νικητή (η Τουρκία το 1897), είτε επιδίκασαν στον νικητή περίπου ό,τι κατέκτησε στο πεδίο της μάχης (η Ελλάδα το 1913), είτε επαύξησαν τα κέρδη του (η Τουρκία το 1922-23). Ας σημειωθεί όμως ότι το 1974 η επέμβαση των ΗΠΑ, του Ηνωμένου Βασιλείου και του ΟΗΕ περιορίστηκε σε μέριμνα για την κατάπαυση του πυρός και την αποφυγή περαιτέρω κλιμάκωσης της σύρραξης.

ΚΑΝΟΝΑΣ 32
Επίλεξε τον τόπο, τον χρόνο και τον τρόπο της σύγκρουσης

ΙΔΕΩΔΩΣ θα πρέπει να διεξάγουμε τη σύγκρουση με τον στρατηγικό μας αντίπαλο *εκεί* όπου μας ευνοεί, *όταν* μας ευνοεί και *όπως* μας ευνοεί. Αντίστοιχα, θα πρέπει να *μην* τη διεξάγουμε εκεί όπου ευνοεί τον αντίπαλό μας, όταν τον ευνοεί και όπως τον ευνοεί.

Αυτός ο κανόνας βρίσκει άπειρες εφαρμογές στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Μεταξύ άλλων, επισημαίνεται ότι η Ελλάδα έχει συμφέρον να μεταθέτει την αντιπαράθεση με την Τουρκία στο διπλωματικό αντί για το στρατιωτικό πεδίο, ιδίως χρησιμοποιώντας την Ευρωπαϊκή Ενωση (και πιο πρόσφατα τις Ηνωμένες Πολιτείες) για την άσκηση πιέσεων προς την Αγκυρα. Αυτό είναι αναμφίβολα ορθό. Ομως, ουδέποτε πρέπει να λησμονείται ότι η τουρκική πλευρά *πάντα* διαθέτει την επιλογή της στρατιωτικής κλιμάκωσης, δηλαδή την επαναφορά της σύγκρουσης στο καθαρά στρατιωτικό πεδίο – εάν η Τουρκία αισθάνεται ότι πλεονεκτεί αποφασιστικά σε αυτό, με διαχειρίσιμο διπλωματικό κόστος. Η Ελλάδα οφείλει να μην εφησυχάζει και να είναι πάντοτε προετοιμασμένη γι' αυτή την επιλογή τρόπου σύγκρουσης.

ΚΑΝΟΝΑΣ 33
Βάζε τους άλλους να κάνουν τη βρώμικη δουλειά

ΣΤΟΝ ΚΑΝΟΝΑ 7 τονίσαμε ότι οι στρατηγικοί παίκτες θα πρέπει να στηρίζονται στις δικές τους δυνάμεις όσο περισσότερο μπορούν. Αυτό όμως δεν συνεπάγεται ότι θα πρέπει να ξοδεύουν τις δυνάμεις τους στην πρώτη ευκαιρία. Η έξυπνη στρατηγική είναι να εξοικονομούν τις δυνάμεις τους, αναθέτοντας τα επαχθέστερα στρατηγικά καθήκοντα σε τρίτους.

Για πάνω από μία δεκαετία, η Ελλάδα έφερε το βάρος του μπλοκαρίσματος της ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα / Ενωση. Το αποτέλεσμα ήταν να υφίσταται την οργή της Τουρκίας, ενώ χώρες όπως η Γερμανία και η Γαλλία, που ούτε εκείνες ήθελαν την Τουρκία ως κράτος - μέλος, οχυρώνονταν πίσω από το ελληνικό βέτο. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η Ελλάδα ήρε το αυτόματο βέτο και δήλωσε ότι κατ' αρχήν δεν ήταν αντίθετη στην τουρκική ένταξη, αρκεί η Τουρκία να πληρούσε τις απαραίτητες προϋποθέσεις (π.χ. σεβασμός των ανθρώπινων δικαιωμάτων). Κατ' αυτόν τον τρόπο, η Αθήνα μετέφερε το βάρος στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, που όντως υποχρεώθηκαν να δείξουν τι πραγματικά πίστευαν για την τουρκική ένταξη.

ΚΑΝΟΝΑΣ 34
Ο αντίπαλος δεν είναι πάντα ορθολογικός – ή έτσι νομίζουμε εμείς

ΑΝΟΡΘΟΛΟΓΙΚΟΣ είναι αυτός που είτε είναι παρορμητικός και συνεχώς αλλάζει προτιμήσεις, είτε συμπεριφέρεται μην έχοντας επαφή με την πραγματικότητα. Αρα, από αυτή την άποψη, η Τουρκία δεν είναι ανορθολογική.

Υπάρχει όμως και η *φαινομενικά ανορθολογική συμπεριφορά*. Εδώ, ο δρων σκέφτεται μεν ορθολογικά, αλλά με αξίες διαφορετικές από τις δικές μας – κάτι που συμβαίνει συχνά σε περιπτώσεις διαφορετικών πολιτισμών. Μπορεί οι σκοποί του στρατηγικού μας αντιπάλου να μη βγάζουν νόημα για μας, αλλά αυτό δεν έχει καμία σημασία. Ο στρατηγικός μας αντίπαλος δεν θα μας «δώσει λογαριασμό» για το τι σκοπούς έχει θέσει για τη στρατηγική του. Αυτό συμβαίνει και στην περίπτωση των ελληνοτουρκικών. Η Τουρκία δεν είναι ανορθολογική, απλώς εμείς δυσκολευόμαστε να πιστέψουμε ότι η Τουρκία *όντως* θέλει αυτά που λέει ότι θέλει. Αυτό οδηγεί σε αιφνιδιασμούς όπως αυτός που προέκυψε από την υπογραφή του περιβόητου τουρκολιβυκού μνημονίου. Οι τουρκικές διεκδικήσεις, που συνιστούν απειλές για την Ελλάδα, είναι σαφέστατα διατυπωμένες. Το εάν εμάς μας φαίνονται ανορθολογικές, δεν σημαίνει ότι η Τουρκία δεν τις προωθεί ευσυνείδητα, ενίοτε εφαρμόζοντας περίτεχνη στρατηγική.

ΚΑΝΟΝΑΣ 35
Μετάτρεψε τον εχθρό σε φίλο: βρες το κοινό συμφέρον όπου αυτό υπάρχει

ΣΤΟΝ ΚΑΝΟΝΑ 19, είδαμε ότι μπορεί να έχεις και κάποια κοινά συμφέροντα με τον στρατηγικό σου αντίπαλο. Στον παρόντα κανόνα, το ζητούμενο είναι ο εντοπισμός των κοινών συμφερόντων και η καλλιέργειά τους σε τέτοιον βαθμό, ώστε να εξαλείφεται η ίδια η συγκρουσιακή φύση της διμερούς σχέσης – για κάποιο έστω χρονικό διάστημα. Ας σημειωθεί ότι, όταν μιλάμε για εξάλειψη της σύγκρουσης και προς τούτο γίνονται παραχωρήσεις, οι παραχωρήσεις αυτές δεν είναι μονομερείς (κατευνασμός), αλλά αμοιβαίες (συμβιβασμός).

Χαρακτηριστική περίπτωση όπου η Ελλάδα και η Τουρκία εστίασαν στο κοινό συμφέρον τους θέτοντας κατά μέρος τη μεταξύ τους αντιπαράθεση, ήταν η εισδοχή τους στο ΝΑΤΟ ως συμμάχων το 1952. Το κοινό συμφέρον που τις έφερε κοντά ήταν η αντιμετώπιση της σοβιετικής απειλής. Για την Ελλάδα, η απειλή αυτή εκδηλώθηκε μέσω του Εμφυλίου. Για την Τουρκία, η σοβιετική απειλή έλαβε τη μορφή εδαφικών διεκδικήσεων της Μόσχας εις βάρος της Τουρκίας. Εντούτοις, όπως κατέδειξαν οι διωγμοί των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης το 1955, το εν λόγω κοινό συμφέρον δεν ήταν αρκετό ώστε να εξαλειφθεί, η ελληνοτουρκική διαμάχη.

Αφήνοντας κατά μέρος τις μεγάλες ευθύνες της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας, η ελληνική αποτυχία στην κρίση των Ιμίων οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στην έλλειψη ενότητας διοίκησης και προσπάθειας στις ελληνικές Ενοπλες Δυνάμεις

ΚΑΝΟΝΑΣ 36
Συγκέντρωσε δύναμη εκεί όπου είναι σημαντικό, εξοικονόμησε δύναμη εκεί όπου δεν είναι

ΟΙ ΠΟΡΟΙ που έχουμε στη διάθεσή μας δεν είναι απεριόριστοι, ενώ οι αντικειμενικοί σκοποί που επιδιώκουμε δεν έχουν όλοι την ίδια αξία. Από αυτό προκύπτει ότι η συγκέντρωση και η οικονομία δύναμης και προσπάθειας είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος: εξοικονομώ δύναμη και προσπάθεια από εκεί όπου δεν έχει τόση σημασία, ώστε να μπορώ να τις συγκεντρώσω εκεί όπου έχει μεγάλη σημασία.

Αυτές οι αρχές οφείλουν να καθοδηγούν την ελληνική υψηλή στρατηγική. Ενίοτε η Αθήνα δείχνει να λησμονεί ότι ο κύριος στρατηγικός αντίπαλός της είναι η Αγκυρα, και αφιερώνει δυσανάλογα μεγάλους πόρους σε δρώντες που είναι (ή ήταν) μεν αντίπαλοι, αλλά πάντα δευτερεύοντες. Αυτό συνέβη με τα Σκόπια, και ελπίζουμε να μη συμβεί και τώρα με τη Μόσχα. Οι διεθνείς επιπτώσεις της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία είναι αναμφίβολα τεράστιες, αλλά υπάρχουν άλλες Δυνάμεις που πρωτίστως τις διαχειρίζονται. Το «μηδέν άγαν» ήταν και είναι ένας καλός οδηγός για την ενδεδειγμένη ελληνική στάση.

ΚΑΝΟΝΑΣ 37
Ποιος είναι υπεύθυνος εδώ; Ενότητα διοίκησης και προσπάθειας

«ΟΠΟΥ ΛΑΛΟΥΝ πολλοί κοκόροι, αργεί να ξημερώσει» λέει ο ελληνικός λαός. Η πολυαρχία προφανώς έχει καταστροφικά αποτελέσματα.

Αφήνοντας κατά μέρος τις μεγάλες ευθύνες της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας, η ελληνική αποτυχία στην κρίση των Ιμίων οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στην έλλειψη ενότητας διοίκησης και προσπάθειας στις ελληνικές Ενοπλες Δυνάμεις. Παρά τον τυπικό τίτλο του αρχιστρατήγου που ελάμβανε σε περιόδους κρίσης ή πολέμου, ο αρχηγός ΓΕΕΘΑ δεν διέθετε δικές του δυνάμεις και ήταν υποχρεωμένος να βασίζεται σε ό,τι προαιρούνταν οι τρεις Κλάδοι να του διαθέσουν. Στην πράξη, απλούστατα αποδείχθηκε αδύνατο να δοθούν διαταγές από τον αρχηγό ΓΕΕΘΑ ναύαρχο Λυμπέρη σε άλλον Κλάδο πέραν του Πολεμικού Ναυτικού, από το οποίο ο ίδιος προερχόταν – ως αρχαιότερος ναύαρχος, ο αρχηγός ΓΕΕΘΑ μπορούσε να δώσει διαταγές στον αρχηγό ΓΕΝ. Δυστυχώς όμως το ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό, στο οποίο αναγκαστικά βασίστηκε εξ ολοκλήρου ο Λυμπέρης, δεν διέθετε ούτε τα μέσα ούτε την κουλτούρα για την υπεράσπιση εδάφους. Το αποτέλεσμα ήταν να μείνει αφύλακτη η βραχονησίδα Δυτική Ιμια, όπου στη συνέχεια οι Τούρκοι αποβίβασαν βατραχανθρώπους, ανατρέποντας τα δεδομένα.

Το 1974 η εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο έθεσε υπό κατοχή το 36% του νησιού, το οποίο διατηρεί ακόμα και σήμερα

50 ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ
ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΚΑΝΟΝΑΣ 38

Τίποτα δεν θα γίνει όπως το έχεις προσχεδιάσει

ΣΤΑ ΧΑΡΤΙΑ, όλα θα πάνε περίφημα. Στην πράξη, «ό,τι μπορεί να πάει στραβά, θα πάει», όπως μας πληροφορεί ο περίφημος «νόμος του Μέρφι». Τυχαία, συδέτερης προέλευσης περιστατικά, σφάλματα και κακοτυχίες, θα επενεργήσουν αρνητικά στην εκτέλεση της στρατηγικής.

Ο Νόμος του Μέρφι φαίνεται να έχει επιφυλάξει μερικές δυσάρεστες εκπλήξεις στην Τουρκία. Οταν πρωτοεκδηλώθηκε η «Αραβική Ανοιξη», η Τουρκία την υποστήριξε πρόθυμα, ελπίζοντας ότι η ανατροπή των κοσμικών αυταρχικών ηγετών σε μια σειρά αραβικών κρατών θα έφερνε στην εξουσία ισλαμιστές ηγέτες, φιλικά προσκείμενους στην Τουρκία. Η άνοδος του ισλαμιστή Μόρσι στην προεδρία της Αιγύπτου φάνηκε να επιβεβαιώνει τις ελπίδες της Τουρκίας – και τους χειρότερους φόβους της Ελλάδας, η οποία πλέον απειλούνταν ολοκάθαρα με στρατηγική περικύκλωση. Ωστόσο, η ανατροπή του Μόρσι από τον στρατάρχη Σίσι άλλαξε ριζικά τα δεδομένα. Οι φιλικές σχέσεις Τουρκίας - Αιγύπτου έγιναν εχθρικές, γεγονός που έδωσε λαμπρή στρατηγική ευκαιρία στην Ελλάδα.

ΚΑΝΟΝΑΣ 39

Αυτός που δεν διακινδυνεύει τίποτα διακινδυνεύει τα πάντα

ΣΤΟΝ ΚΑΝΟΝΑ 27 τονίστηκε η σημασία της σωφροσύνης. Εντούτοις, ο τολμών νικά. Σχεδόν κάθε στρατηγική κίνηση ενέχει κίνδυνο και συνεπάγεται την επένδυση πόρων που τελικά μπορεί να πάνε χαμένοι. Όμως η ανάληψη ρίσκου είναι βασικά αναπόφευκτη. Επιπρόσθετα, η υπερβολική επιφυλακτικότητα και παθητικότητα μπορεί να προκαλέσει απώλεια ευκαιριών και μακροπρόθεσμα να μας εκθέσει σε ακόμη μεγαλύτερους κινδύνους.

Το ελληνικό δόγμα είναι αμυντικό - αποτρεπτικό, δηλαδή αποσκοπεί στην αποτροπή πολέμου με το να επιφυλάσσει δυσανάλογα μεγάλο κόστος στην Τουρκία, ενώ δηλώνει ότι η Ελλάδα δεν προτίθεται να χτυπήσει πρώτη. Απαξ όμως και η Τουρκία ξεκινήσει εχθροπραξίες, η Ελλάδα μπορεί να επιτεθεί σε όποιο θέατρο επιχειρήσεων επιλέξει

Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 ήταν ριψοκίνδυνη ενέργεια. Ριψοκίνδυνη μεν, αλλά όχι τυχοδιωκτική. Οι επαναστατημένοι Ελληνες είχαν κάνει καλή προετοιμασία, είχαν επιλέξει την κατάλληλη χρονική στιγμή για την έναρξη της επανάστασης και είχαν εκτιμήσει σωστά ότι, αργά ή γρήγορα, η Ρωσία θα προσέτρεχε σε βοήθεια της Ελληνικής Επανάστασης.

Το ρίσκο που πήραν οι επαναστατημένοι Ελληνες το 1821 φαίνεται ακόμη πιο δικαιολογημένο αν ληφθεί υπόψη η εναλλακτική επιλογή που είχαν στη διάθεσή τους, δηλαδή η συνέχιση της υποταγής στον σουλτάνο. Οπως κατέδειξε η φοβερή μοίρα των Ελλήνων της Μικράς Ασίας που δεν απελευθερώθηκαν από τους Τούρκους, η επιλογή της αποδοχής του οθωμανικού ζυγού θα συνεπαγόταν μακροπρόθεσμα τον θάνατο του ελληνικού έθνους – με λίγους πρόσφυγες διεσπαρμένους στα πέρατα του κόσμου.

ΚΑΝΟΝΑΣ 40

Ο πόλεμος παίρνει χίλιες μορφές – μην τον θεωρήσεις ως κάτι που δεν είναι

ΚΑΘΕ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες. Κατά συνέπεια, το πρώτιστο καθήκον τη στρατηγικής είναι να συνειδητοποιήσει τα ακριβή χαρακτηριστικά του εκάστοτε πολέμου. Ετσι, θα αποφευχθούν τα λάθη και θα ληφθούν ορθές αποφάσεις.

Παράδειγμα λανθασμένης ανάλυσης αυτού του είδους είναι ένα ρητό διαδεδομένο μεταξύ των ελλήνων διπλωματών: «Κάθε φορά που η Ελλάδα αντιμετώπισε την Τουρκία μόνη της (1897, 1922, 1974) έχασε, ενώ κάθε φορά που την αντιμετώπισε σε συνδυασμό με άλλες δυνάμεις (1827-28, 1912-13, 1917-19 και – έμμεσα – 1940-45) κέρδισε, ή, τουλάχιστον δεν έχασε».

Ομως, οι τρεις ελληνοτουρκικοί πόλεμοι στους οποίους η Ελλάδα πττήθηκε δεν μπορούν να αποτελέσουν κριτήριο για το τι θα συμβεί σε τυχόν μελλοντική αναμέτρηση. Η ελληνική πλευρά δεν πρόκειται να είναι ουσιαστικά άοπλη όπως το 1897 και το 1974, ούτε πρόκειται να εξαπολύσει έναν επιθετικό πόλεμο με απεριόριστους στόχους όπως το 1920-22. Το αποτέλεσμα τυχόν μελλοντικού ελληνοτουρκικού πολέμου θα κριθεί από τη διμερή ισορροπία ισχύος και το διεθνές διπλωματικό σκηνικό. Φυσικά, αυτά μπορεί να είναι ευμενή ή δυσμενή.

ΚΑΝΟΝΑΣ 41

Ολα κρίνονται με μάχη – ακόμα κι αν αυτή δεν γίνει

ΣΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ αντιπαράθεση, αργά ή γρήγορα θα έρθει η ώρα της απευθείας αναμέτρησης. Ολοι οι μέχρι τότε στρατηγικοί ελιγμοί και προετοιμασίες κατατείνουν προς την τελική σύγκρουση με τον στρατηγικό αντίπαλο. Επιπρόσθετα, οι δυνητικές συμπλοκές, δηλαδή οι συμπλοκές που επαπειλούνται μεν αλλά ουδέποτε διεξάγονται, θα πρέπει να θεωρηθούν ως πραγματικές αν επιφέρουν αποτελέσματα.

Ας αναλογιστούμε πόσο καταλυτικά έχει επηρεάσει τις ελληνοτουρκικές σχέσεις η τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974. Η Τουρκία πέτυχε να ακυρώσει διεργασίες δεκαετιών, να παγιώσει τη θέση της στο νησί, να κρατά όμηρο την ελεύθερη Κύπρο, και να απειλεί την Ελλάδα με επανάληψη των γεγονότων του 1974.

Το καλοκαίρι του 2020 γίναμε μάρτυρες μιας δυνητικής συμπλοκής Ελλάδας - Τουρκίας στο Αιγαίο. Αυτή τη φορά, η ταχύτατη και επιτυχής κινητοποίηση του ελληνικού στόλου, σε συνδυασμό με την τακτική υπεροχή που εξασφάλισαν οι ελληνικές μονάδες σε κατά τόπους εμπλοκές, τόνωσαν την αποτρεπτική φήμη της Ελλάδας και κατέδειξαν στην Τουρκία ότι το ελληνικό εμπόδιο δεν θα ξεπεραστεί εύκολα.

Το 1996 κατά τη διάρκεια της ολιγοήμερης κρίσης των Ιμίων, Ελλάδα και Τουρκία βρέθηκαν με το δάκτυλο στη σκανδάλη φτάνοντας οριακά λίγο πριν από τον πόλεμο

ΚΑΝΟΝΑΣ 42

Η Στρατηγική είναι μία, αλλά οι στρατηγικές είναι πολλές

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ της οικουμενικής λογικής της στρατηγικής, υπάρχουν άπειρες εναλλακτικές επιλογές επιμέρους τρόπων ενέργειας που μπορεί να φέρουν τη νίκη. Γενικά, όσο περισσότερους τρόπους ενέργειας μπορεί να διαχειριστεί ένας στρατηγικός παίκτης, τόσο αποτελεσματικότερος είναι.

Η Ελλάδα διατηρεί πολλές εναλλακτικές επιλογές στη στρατηγική της εναντίον της Τουρκίας. Στη στρατιωτική στρατηγική, το ελληνικό δόγμα είναι αμυντικό - αποτρεπτικό, δηλαδή αποσκοπεί στην αποτροπή ελληνοτουρκικού πολέμου με το να επιφυλάσσει δυσανάλογα μεγάλο κόστος στην Τουρκία, ενώ δηλώνει ότι η Ελλάδα δεν προτίθεται να χτυπήσει πρώτη. Απαξ όμως και η Τουρκία ξεκινήσει εχθροπραξίες, η Ελλάδα μπορεί να επιτεθεί η ίδια σε όποιο θέατρο επιχειρήσεων επιλέξει. Στη διπλωματική στρατηγική, η ελληνική εξωτερική πολιτική εκφράζεται μεν εν πολλοίς μέσω της Ευρωπαϊκής Ενωσης, αλλά ταυτόχρονα η Ελλάδα καλλιεργεί προνομιακές σχέσεις με τις ΗΠΑ. Τέλος, στην οικονομική στρατηγική, η Ελλάδα εμφανίζεται ως ελκυστικός επενδυτικός προορισμός όχι μόνο για τις δυτικές χώρες, αλλά και για κράτη όπως η Κίνα (COSCO) και μέχρι πρότινος τη Ρωσία.

ΚΑΝΟΝΑΣ 43

Οι διαδοχικές τακτικές νίκες μπορεί να οδηγήσουν σε στρατηγική επικράτηση – αλλά μπορεί και όχι

ΣΤΟΝ ΚΑΝΟΝΑ 41 είδαμε τον καθοριστικό ρόλο που παίζουν οι μάχες, πραγματικές και επαπειλούμενες. Οντως οι τακτικές νίκες είναι ο σιγουρότερος τρόπος για την τελική στρατηγική επικράτηση. Αποτελούν επίσης το ασφαλέστερο κριτήριο για το αν ο πόλεμος πηγαίνει καλά. Ετσι, η ήττα του ελληνικού στρατού στη Μάχη των Δελερίων (11 Απριλίου 1897) την πρώτη εβδομάδα του Πολέμου του 1897 κατέδειξε ότι, παρά τις όποιες προσδοκίες υπήρχαν στην ελληνική πλευρά όταν ξεκίνησε ο πόλεμος, η κατάσταση στο μέτωπο ήταν άσχημη. Το ακριβώς αντίθετο κατέδειξε η ελληνική νίκη στη Μάχη του Σαρανταπόρου (9-10 Οκτωβρίου 1912): ο Πρώτος Βαλκανικός Πόλεμος είχε ξεκινήσει καλά, η Ελλάδα νικούσε.

Κάποιες φορές όμως, οι διαδοχικές τακτικές νίκες δεν μεταφράζονται σε στρατηγική επικράτηση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η Μικρασιατική Εκστρατεία. Η κατάληψη ακατοίκητου εδάφους ή ασήμαντων πόλεων δεν μπορούσε να μας δώσει την τελική νίκη. Ακόμη και η κατάληψη της Αγκυρας ίσως να μην ήταν αρκετή, καθώς οι Τούρκοι προετοιμάζονταν για περαιτέρω υποχώρηση στο Ικόνιο.

ΚΑΝΟΝΑΣ 44

Ολη η στρατηγική βασίζεται στην παραπλάνηση και παιδί της παραπλάνησης είναι ο αιφνιδιασμός

ΠΑΡΑΠΛΑΝΗΣΗ είναι η συνειδητή και ορθολογική προσπάθεια να δημιουργηθεί στον αντίπαλο λανθασμένη αντίληψη της πραγματικότητας ή να αυξηθεί η αβεβαιότητά του. Με την παραπλάνηση κρύβουμε το αληθές και προβάλλουμε το ψευδές. Η παραπλάνηση δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά πάντοτε αποσκοπεί στην απόκτηση απτών ωφελημάτων. Το σημαντικότερο από αυτά είναι ο αιφνιδιασμός, δηλαδή το να καταλάβουμε τον αντίπαλο εξ απήνης, να του κάνουμε κάτι ζημιογόνο που εκείνος δεν περιμένει.

Το 2020 στον Εβρο, χιλιάδες παράτυποι μετανάστες επιχείρησαν να εισβάλλουν στην Ελλάδα μέσω της Τουρκίας

Η ελληνική στρατηγική παράδοση δίνει έμφαση στην παραπλάνηση ήδη από την εποχή του δούρειου ίππου. Συνεπώς, δεν προκαλεί έκπληξη το ότι, χιλιάδες χρόνια αργότερα, ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης μπορούσε να παραπλανά τους Τούρκους. Μεταξύ άλλων, κατά την εισβολή του Δράμαλη στην Πελοπόννησο (1822), στους Μύλους της Αργολίδας ο Κολοκοτρώνης έβαλε κάθε στρατιώτη να ανάψει είκοσι φωτιές ώστε να υπερεκτιμήσουν οι Τούρκοι τις ελληνικές δυνάμεις και να θεωρήσουν ότι δεν ήταν εφικτό να συνεχίσουν την προέλασή τους προς την Τριπολιτσά. Το παμπάλαιο αυτό τέχνασμα πέτυχε.

ΚΑΝΟΝΑΣ 45

Οταν είσαι ισχυρότερος, να νικάς. Οταν είσαι ασθενέστερος, να μη νικιέσαι

ΜΕ ΑΛΛΑ ΛΟΓΙΑ, φροντίζουμε να εξαργυρώνουμε την υπεροπλία μας με νίκη, ενώ αντίστοιχα φροντίζουμε ώστε η υστέρησή μας να μην έχει αποφασιστικά αποτελέσματα.

Ο εν λόγω κανόνας φαίνεται να διέπει τη στρατηγική της Τουρκίας εναντίον του Ελληνισμού. Στην Κύπρο, οι διακοινοτικές διαπραγματεύσεις που διεξάγονται εδώ και περίπου 45 χρόνια με το 38% του νησιού υπό κατοχή από 40.000 τούρκους στρατιώτες, έχουν οδηγήσει την ελληνοκυπριακή πλευρά σε υποχωρήσεις που κάποτε ήταν αδιανόητες (π.χ. εναλλαγή Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων στο προεδρικό αξίωμα). Απέναντι στην Ελλάδα, η Τουρκία πιέζει εδώ και δεκαετίες για διμερείς διαπραγματεύσεις με ανοιχτή ατζέντα. Με άλλα λόγια, η Τουρκία επιδιώκει να αναγάγει σε θέματα προς διαπραγμάτευση τις μονομερείς και αντίθετες προς το διεθνές δίκαιο διεκδικήσεις της. Πάντα δε οι διαπραγματεύσεις απαιτείται να γίνουν σε διμερές πλαίσιο και υπό τη συνεχή τουρκική απειλή πολέμου. Προβάλλοντας το δίλημμα «διαπραγματεύσεις ή πόλεμος», η Τουρκία αποσκοπεί στο να εξωθήσει την τον Ελληνισμό σε υποχωρήσεις που το σωρευτικό τους αποτέλεσμα θα ισοδυναμεί με ελληνική ήττα σε πόλεμο. Εννοείται ότι η Ελλάδα δεν έχει κανένα λόγο να αποδεχθεί κάτι τέτοιο.

Το καλοκαίρι του 2020 η ταχύτατη και επιτυχής κινητοποίηση του ελληνικού στόλου, σε συνδυασμό με την τακτική υπεροχή που εξασφάλισαν οι ελληνικές μονάδες σε κατά τόπους εμπλοκές, τόνωσαν την αποτρεπτική φήμη της Ελλάδας και κατέδειξαν στην Τουρκία ότι το ελληνικό εμπόδιο δεν θα ξεπεραστεί εύκολα

ΚΑΝΟΝΑΣ 46

Η φυσική καταστροφή και ο ψυχολογικός έλεγχος είναι οι δύο πόλοι της νίκης

ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ την κατάληψη του εδάφους και την καταστροφή των ενόπλων δυνάμεων του εχθρού, ένας άλλος παράγοντας που φέρνει τη νίκη σε έναν πόλεμο είναι η κάμψη της θέλησης του αντιπάλου να συνεχίσει τον πόλεμο. Η κάμψη της θέλησης του αντιπάλου μπορεί να επιτευχθεί προτού καν ξεκινήσουν οι εχθροπραξίες, μέσω των στρατηγικών ψυχολογικού ελέγχου που σχετίζονται με την απειλή χρήσης βίας.

Στρατηγικές ψυχολογικού ελέγχου εμφανίζονται κατά κόρον στα ελληνοτουρκικά. Επειτα από τις νίκες του ελληνικού στόλου το 1912-13, έπρεπε να περάσουν δεκαετίες για να αποτολμήσει ξανά ο τουρκικός στόλος να εμφανιστεί δυναμικά στο Αιγαίο – κι αυτό, παρά την αριθμητική υπεροπλία του. Αντίστοιχα, μετά το 1974, η Τουρκία, επισείοντας το φόβητρο του ελληνοτουρκικού πολέμου, έχει παγιδεύσει τμήματα της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας και κοινής γνώμης σε έναν φαύλο κύκλο όπου προκρίνονται αλλεπάλληλες υποχωρήσεις για να αποφευχθεί ο πόλεμος (βλ. και Κανόνες 22, 45).

50 ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ
ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Τα δύο αναγκαία στοιχεία για την Ελλάδα είναι: α) Η ποιοτική υπεροχή μέσω υπέρτερων οπλικών συστημάτων και καλύτερης εκπαίδευσης και β) η διατήρηση κάποιας έστω ποσοτικής ισορροπίας

ΚΑΝΟΝΑΣ 47

Το ηθικό κάνει θαύματα, αλλά μακροπρόθεσμα η ύλη επιβάλλει τη λογική της

ΤΟ ΗΘΙΚΟ λειτουργεί ως πολλαπλασιαστής ισχύος. Ελληνικές νίκες όπως αυτή στο Χάνι της Γραβιάς (8 Μαΐου 1821) όπου 120 Έλληνες απέκρουσαν 8.000 Τούρκους δεν μπορούν να εξηγηθούν χωρίς αναφορά στον παράγοντα ηθικό. Η σκηνή όπου ο Οδυσσέας Ανδρούτσος άρχισε να σέρνει τον χορό και τα παλικάρια του τον ακολουθούσαν ένα - ένα μπαίνοντας στο χάνι, καταδεικνύει ότι η πολεμική αρετή και εμπειρία τους, συν το φυσικό αμυντικό πλεονέκτημα που τους παρείχε η θέση, πολλαπλασιάζονταν επί έναν τεράστιο ηθικό συντελεστή. Ομως, όπως μας δίδαξε ο πόλεμος του 1897, καμία σύγκρουση δεν κερδίζεται μόνο χάρη στο ηθικό. Και μακροπρόθεσμα, φαίνεται να ισχύει η οικουμενική αλήθεια ότι «το μέγεθος μετράει».

Η Συνθήκη της Λωζάννης παγίωσε το δομικό ποσοτικό μειονέκτημα της Ελλάδας έναντι της Τουρκίας. Αρα, τι μπορεί να κάνει η Ελλάδα υπό αυτές τις συνθήκες; Πέρα από το ενδεχόμενο των εξωτερικών συμμαχιών, δύο πράγματα είναι αναγκαία. Πρώτον, ποιοτική υπεροχή, μέσω υπέρτερων οπλικών συστημάτων και καλύτερης εκπαίδευσης προσωπικού – που πλέον πρέπει να αντισταθμίσει και την αξιόλογη πολεμική εμπειρία που έχουν αποκτήσει οι Τούρκοι. Δεύτερον, διατήρηση κάποιας έστω ποσοτικής ισορροπίας – η ποσοτική ψαλίδα δεν πρέπει να αφεθεί να ανοίξει υπέρμετρα.

Οι 50 ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ που παρουσιάζονται στα «ΝΕΑ Σαββατοκύριακο» ακολουθούν το πλάνο που αναδεικνύεται στο βιβλίο των καθηγητών Αθανάσιου Πλατιά και Κωνσταντίνου Κολιόπουλου «Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ - 50 ΚΑΝΟΝΕΣ για τον πόλεμο, την πολιτική, τις επιχειρήσεις και την καθημερινή ζωή» (εκδόσεις ΔΙΑΥΛΟΣ, 2021)

ΚΑΝΟΝΑΣ 48

Χωρίς επιμελητεία δεν έχεις στρατηγική

ΑΝ ΘΕΛΕΙΣ να μιλήσεις εμπεριστατωμένα για στρατηγικά ζητήματα, θα πρέπει να δώσεις τη μέγιστη προσοχή στη διοικητική μέριμνα ή αλλιώς επιμελητεία, δηλαδή στις ενέργειες που αφορούν τον εφοδιασμό, τις μεταφορές και τη συντήρηση των στρατιωτικών δυνάμεων. Η επιμελητεία καθορίζει τι είναι εφικτό στρατηγικά και τι όχι. Η ειρωνεία είναι ότι η επιμελητεία είναι σαν την υγεία: αντιλαμβάνεσαι τη σημασία της μόνο όταν καταρρεύσει.

Οπως είναι λογικό, ζητήματα διοικητικής μέριμνας εμφανίζονται συχνά στο πλαίσιο της ελληνοτουρκικής διαμάχης. Ετσι, ένας τούρκος στρατηγός έχει δηλώσει σε ανύποπτο χρόνο ότι, εάν ο τουρκικός στρατός κατορθώσει να υπερνικήσει την ελληνική άμυνα στον Εβρο, το μόνο που του χρειάζεται μετά είναι ένας χάρτης με όλα τα πρατήρια βενζίνης μέχρι τη Θεσσαλονίκη. Ο υπαινιγμός είναι σαφής: οι υπάρχουσες ελληνικές υποδομές θα υποβοηθήσουν αποφασιστικά τη διοικητική μέριμνα των Τούρκων – στην περίπτωση που οι Ελληνες δεν λάβουν αντίμετρα, υιοθετώντας την τακτική της καμένης γης. Πέραν τούτου, σε τυχόν ελληνοτουρκική σύρραξη η επιμελητεία αποκτά αποφασιστική σημασία μέσω του ανεφοδιασμού σε σύγχρονα πολεμοφόδια, καθώς και της συντήρησης και της επισκευής των διαφόρων οπλικών συστημάτων.

ΚΑΝΟΝΑΣ 49

Η επιτυχία γεννά την επιτυχία: μάθε να εκμεταλλεύεσαι το φαινόμενο της χιονοστιβάδας

ΜΙΑ ΕΠΙΤΥΧΙΑ έχει συνέπειες, υλικές και ψυχολογικές. Υστερα από μια επιτυχία, ο στρατηγικός παίκτης έχει την ευκαιρία να εκμεταλλευθεί τη νέα κατάσταση πιέζοντας γρήγορα για μια καινούργια επιτυχία. Οι διαδοχικές επιτυχίες που συσσωρεύονται μέσα σε σχετικά περιορισμένο χρονικό διάστημα δημιουργούν μια δυναμική υπέρ του νικητή και εναντίον του ηττημένου. Αυτό είναι το περίφημο «φαινόμενο της χιονοστιβάδας» (snowball effect).

Δυστυχώς για μας, το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτού του φαινομένου στις ελληνοτουρκικές σχέσεις ήταν η άνοδος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Μέσα σε έναν αιώνα (1301 - 1402), το μικρό παραμεθόριο εμιράτο του Οσμάν είχε μετατραπεί σε μεγάλο κράτος που εκτεινόταν σε Ασία και Ευρώπη. Επειτα, συνήλθε γρήγορα από το τρομερό πλήγμα που του επέφερε ο Ταμερλάνος στη Μάχη της Αγκυρας (1402) και συνέχισε να σημειώνει αλλεπάλληλες επιτυχίες μέχρι τα τέλη του 16ου αιώνα. Αντίστοιχο φαινόμενο, σε μικρότερη κλίμακα, υπήρξαν οι αλλεπάλληλες ελληνικές στρατιωτικές επιτυχίες από το Σαραντάπορο το 1912 μέχρι τον Σαγγάριο το 1921. Οπως όμως δείχνει το τελευταίο αυτό παράδειγμα, χρειάζεται προσοχή ώστε η «χιονοστιβάδα» να μην καταλήξει σε στρατηγική υπερεξάπλωση.

ΚΑΝΟΝΑΣ 50

Ο μαραθωνοδρόμος κερδίζει τον σπρίντερ: η σημασία της στρατηγικής ανθεκτικότητας

ΕΝΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ παίκτης που επιδιώκει σταθερά και σε βάθος χρόνου έναν αντικειμενικό σκοπό, έστω και με σχετικά περιορισμένα μέσα, έχει μεγαλύτερες πιθανότητες να τον πετύχει απ' ό,τι ο παίκτης που καταβάλλει μεν μεγάλη προσπάθεια και κινητοποιεί πληθώρα μέσων, αλλά για λίγο.

Δυστυχώς, ο εθνικός χαρακτήρας των Ελλήνων δεν τους βοηθά να γίνονται «στρατηγικοί μαραθωνοδρόμοι». Είναι αλήθεια ότι το ελληνικό κράτος επεκτεινόταν εδαφικά για πάνω από έναν αιώνα μετά την ανεξαρτησία του. Ομως, ακόμη κι αν δεχθούμε ότι η εδαφική επέκταση της Ελλάδας αντανακλά την ικανότητά της να αντεπεξέρχεται σε μακροχρόνιο στρατηγικό ανταγωνισμό (κάποιες φορές η απελευθέρωση υπόδουλων εδαφών ήταν απλά θέμα συγκυρίας), συντελέστηκε πριν από πολλές δεκαετίες και δεν μπορεί να αποτελέσει κριτήριο για το τι συμβαίνει σήμερα. Τουναντίον, μετά το 1974 βλέπουμε την Ελλάδα να έχει δυσκολία στην επίτευξη μακροπρόθεσμων εθνικών σκοπών (με τη μεγάλη εξαίρεση της εισόδου στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες) και να παλινωδεί συχνά πυκνά σε ό,τι αφορά την αντιμετώπιση της τουρκικής απειλής.

Ο Αθανάσιος Πλατιάς και ο Κωνσταντίνος Κολιόπουλος είναι καθηγητές Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικής, στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς και στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, αντίστοιχα